

DOI: 10.20535/2522-1078.2023.2(14).295188

УДК 070:433(477.84):908

Надходження до редакції: 21.10.2023

Прийняття до друку: 23.11.2023

Пелешок О. О.

д-р філософії з журналістики, асистент кафедри журналістики Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, Україна, olga.peleshok@tnpu.edu.ua

ORCID: 0000-0002-9844-4480

Peleshok O.

Ph.D. in Journalism, Assistant of the Department of Journalism of Volodymyr Hnatyuk Ternopil National Pedagogical University, Ternopil, Ukraine, olga.peleshok@tnpu.edu.ua

ORCID: 0000-0002-9844-4480

КОМПОЗИЦІЙНО-АРХІТЕКТОНІЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ КРАЄЗНАВЧИХ НАРАТИВІВ НА ШПАЛЬТАХ РАЙОННИХ ВИДАНЬ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ

COMPOSITIONAL AND ARCHITECTONIC INTERPRETATION OF LOCAL HISTORY NARRATIVES IN THE TERNOPIL REGION DISTRICT PRESS

Статтю присвячено дослідженню особливостей архітекtonіки та композиції краєзнавчих наративів на шпальтах районної періодики Тернопільщини. Встановлено, що найбільш повно вона виражається у формуванні специфічних рубрик та за допомогою засобів візуалізації. На основі аналізу рубрикаційного контенту з'ясовано, що найвищий індекс частотності на шпальтах досліджуваних газет належить постійним рубрикам, які існують тривалий час і мають єдине оформлення та місце розташування. Систематизовано й охарактеризовано значний масив тимчасових краєзнавчих рубрик, які з'являлися без певної періодичності, час від часу маючи інші назви, зберігаючи певну тематичну спрямованість. Також простежено функціонування такого рівня організованості рубрикаційного контенту, як тематична сторінка в газеті, що за призначенням «згуртовує» наративи.

За результатами проведеного дослідження впорядковано тематичні різновиди рубрик районних газет Тернопільщини початку XXI ст. відповідно до проблемно-тематичного спрямування. У спеціальних випусках (святкових, ювілейних) їх кількість є більшою. З'ясовано, що вони «прилягають» до тексту тематично, не дублюючи зміст, а доповнюючи його, створюють певний образотворчий ряд, стосуються фонових знань читацької аудиторії про предмет розповіді.

Під час дослідження було охарактеризовано візуальну форму подання матеріалів краєзнавчого характеру. З'ясовано, що вона дозволяє лаконічно фіксувати

інформацію, передавати те, що технічно складно передати словами. Наголошено на тому, що візуалізація розбавляє медійний текст, акцентує увагу читача на особливо значущій інформації, стимулює інтерес читача до прочитання всього тексту.

Підсумовано, що отримані результати дозволяють окреслити перспективні напрями подальших досліджень цієї теми: вивчення еволюції рубрикаційно-візуальної специфіки інших газет; зіставний аналіз рубрик у газетах різних видів; детальна характеристика сучасних тенденцій рубрикації та візуалізації в газетах різних архітектонічних типів.

Ключові слова: регіональна преса, медіа, районна газета, наратив, рубрика, архітектоніка, композиція, ілюстрація.

The article is devoted to the study of peculiarities of architectonics and composition of local narratives on the pages of the district press of Ternopil region. It has been established that such interpretation is achieved by means of creating special rubrics and visualization tools. The analysis of rubrics content showed that regular columns characterized by their duration, integral visual design and location in the newspaper, were the most commonly used rubrics. We have also classified and described a great number of temporary local history columns, which were not published regularly, had different titles, though were thematically similar.

Also, a thematic page in the newspaper as a type of rubric is described in this subchapter. The main task of the thematic page is to «unite» the narratives. As a result of our analysis a unified classification of thematic categories of local history rubrics in Ternopil Region district press of the early 21st century was presented in this paper. In case of special editions (holiday, anniversary) the number of illustrations tends to increase. These illustrations complement the text, thus creating a visual background, appealing to readers' knowledge on the suggested topic.

During the research, the visual presentation of materials with a local historical or cultural context was characterized. It was found that this form allows for a concise documentation of information, conveying what may be technically challenging to express in words. It was emphasized that visualization enhances the media text, directing the reader's attention to particularly significant information, and stimulates the reader's interest in reading the entire text.

It is summarized that the obtained results allow to outline the perspective directions of further research on this topic: the study of the evolution of the rubric-visual specificity of other newspapers; comparative analysis of headings in newspapers of different types; An in-depth explanation of the current trends in heading and visualization in newspapers of various architectural types.

Keywords: regional press, media, a regional newspaper, narrative, rubric, architectonics, composition, illustration

Постановка проблеми. Журналістський текст — це система виражальних засобів: вербальних (словесних) і невербальних (оформлення). Кожне друковане видання — це не тільки насичене вербальною інформацією композиційне об'єднання публікацій, а й певна структурна стратегія. Важливу роль у смислового його сприйнятті аудиторією відіграє комплекс невербальних засобів та елементів, що сприяє створенню цілісного образу газети та її неповторної візуальної стилістики.

Композиційно-архітектонічна наповненість преси Тернопільщини в контексті функціонування регіональних видань України не виокремлювали в комплексне дослідження, а згадували в історіографічних працях переважно крізь призму окремих сфер суспільного життя, наприклад національного питання, історії, культури. У зв'язку із цим вивчення композиційно-архітектонічної своєрідності районної преси Тернопільщини набуває актуальності. Відповідно, **мета статті** — визначити композиційно-архітектонічну специфіку районної періодики Тернопільщини початку ХХІ ст.

Джерельною базою цього дослідження стали сімнадцять районних газет Тернопільської області: «Бережанське віче», «Галицький вісник», «Нова доба», «Вісник Надзбруччя», «Колос», «Народне слово», «Зборівська дзвіниця», «Вільне слово», «Діалог», «Голос Лановеччини», «Вісті Придністров'я», «Гомін волі», «Земля Підгаєцька», «Воля», «Подільське слово», «Голос народу», «Новини Шумщини».

Огляд попередніх досліджень. Види рубрик, їх функцій та ролі у створенні іміджу видання вивчали такі науковці: В. Іванов [5], А. Капелюшний [6], З. Партико [8], О. Порпуліт [9], К. Сізова [11], М. Тимошик [12], В. Шевченко [15] та ін. Однак аналіз наукової літератури засвідчив відсутність як в українській, так і у світовій журналістиці спеціального комплексного дослідження, яке б презентувало вивчення проблеми рубрикації газет локального медіасередовища.

Методологія дослідження. У статті застосовано методологію історіографічних та пресознавчих досліджень, яка охоплює комплекс принципів і методів. За допомогою компаративного, системного, описового та методу групування охарактеризовано джерельну базу з питання архітектонічної наповненості видань. Метод частотного аналізу застосовувався під час визначенні найуживаніших рубрик, які найактивніше вступають у взаємодію процесів. Використання історичного методу дало можливість відібрати для вивчення найважливіші періодичні видання, а також сприяло формуванню історіографії, ознайомленню

з матеріалами науковців, що досліджували суміжні теми. Загалом дослідження було здійснено в межах ідеографічного (описового) підходу, який, за визначенням В. Різуна та Т. Скотникової, «передбачає вивчення об'єкта дослідження шляхом опису доступних для спостереження ознак і характеристик цього об'єкта» [10, с. 16].

Результати дослідження. Практично в кожній газеті поступово складається більш-менш стійка композиція, під якою слід розуміти характерне для цього видання оформлення шпальт, основні розділи й рубрики. Стійка композиція — один з основних компонентів довготривалої моделі газети, що полегшує читачеві ознайомлення з номером, пошук цікавих йому матеріалів. Стійкість композиції виробляє у читача своєрідну «модель очікування» — готовність сприймати публікації в добре знайомих і звичних формах.

«Архітектоніка — наука про структуру і композицію видання. Структура — внутрішньозмістова будова газети, виділення елементів, зв'язаних у єдине ціле, визначення місця кожного з них на сторінці та у виданні. Композиція — розташування та взаємопідпорядкування елементів засобами структурної організації. Архітектоніка охоплює структуру і композицію, поєднує смисловий, структурний та зображальний аспекти видання через змістові та конструктивні зв'язки» [14, с. 7].

Розглядаючи основні архітектонічні складники друкованої періодики, Г. Йордан зазначає, «що для газети найголовнішим є зміст та якість матеріалів, опублікованих на її сторінках. Проте не варто забувати і про те, що не менше значення має форма їх подачі. Важливо не просто написати текст. Необхідно визначити, до якої рубрики його віднести, як правильно розмістити на шпальті, дібрати шрифт, колір, ілюстративні матеріали тощо» [2, с. 38]. Тому кожна газета, незалежно від її значущості й масштабів тиражу, має структуру, яка підкреслює найбільш вигідні сторони видання, створюючи його оригінальний стиль. У газеті є постійні елементи: назва, базові рубрики, інформація про саме видання і редакційний склад. У межах особливостей рубрикації краєзнавчих наративів, які слугують засобами презентації пріоритетної і вторинної інформації про край, рубрика формує основу змістово-тематичної моделі видання та визначає найважливіші тематичні напрями публікації.

Композиційно-архітектонічна інтерпретація краєзнавчих наративів у межах нашого дослідження найбільш повно виражається в такому феномені, як формування специфічних рубрик. «Ієрархічна система рубрикації періодичного видання організує читання, попереджає читача

про зміни у тексті, початок нової думки, змушує зробити паузу для розуміння прочитаного, допомагає відшукати новий матеріал або його фрагмент. Чітке дотримання один раз прийнятого функціонального призначення і відповідного оформлення рубрикаційних одиниць стає виразником стилю видання» [7, с. 58]. Рубрика — це частина композиції газетної шпальти. На думку вчених, вона визначає не тільки тематичний напрям друкованих медіа, а й характер матеріалів, допомагає реципієнту зорієнтуватися серед публікацій, полегшує навігацію та підтримує в читача інтерес до видання.

На шпальтах районних газет Тернопільщини в аналізований період фігурують постійні, тимчасові та одноразові рубрики. Найвищим індексом частотності позначені постійні рубрики: вони «існують тривалий час і мають єдине оформлення та місце розташування» [16, с. 46] і займають приблизно 2/3 у випусках (окрім тематичних чисел) аналізованих видань. Наприклад, незмінною в районній газеті «Зборівська дзвіниця» залишається краєзнавча рубрика «З історії краю». Її віднаходимо на сторінках цієї газети з 1997 р. і впродовж наступних років: у 2000 р. у ній вміщено наратив «Село заможне Озерна»; у 2002 р. — «Мої Кабарівці: з історії села»; у 2003 р. — «Твій рідний край»; у 2008 р. — «Богослов, літургіст, святий», у 2010 р. — «Наші Залісці». У газеті «Бережанське віче» незмінною є рубрика «Про історичне минуле м. Бережан», у «Діалозі» — «Світло рідного краю», «Славетні імена»; у «Подільському слові» — «Історія наших сіл та селищ», у «Віснику Надзбруччя» — «Наші славні земляки», у «Голосі Лановеччини» — «З історії рідного краю», «Історія і час». Серед аналізованих газет є такі, які лише частково застосовують рубрикацію (наприклад, заліщицька районна газета «Колос», борщівська «Галицький вісник»).

Зазначимо, що заявлені тематичні рубрики газет не обмежували авторів у виборі теми публікації, оскільки за наявності цікавого, актуального матеріалу рубрикація розширювалася. Тобто редакції часто віддають перевагу й тимчасовим («пульсуючим») рубрикам, коли «сітка номера коригується щоразу заново, залежно від появи актуальних тем» [13, с. 49].

Тимчасові рубрики, як правило, з'являються без певної періодичності, час від часу маючи інші назви, проте зберігають певну тематичну спрямованість та відображають територіальний аспект. Деякі з них повторюються майже щороку: змінюється лише дата й назва, що пов'язано зі святкуваннями і ювілеями. Це простежується в газеті «Бережанське

віче»: у 2000 р. — «До 625-річчя Бережан»; у 2005 р. — «До 630-ліття першої писемної згадки», в якій історія міста подається в контексті першої писемної згадки у 1375 р. У 2002 р. редакція публікує краєзнавчі матеріали під рубрикою «Історія Бережан», а в 2008 р. публікація «Обереги добра бережуть давні Бережани — місто галицького краю, яке називають «опільською Швейцарією» взагалі виходить без зазначення рубрики, хоча за датою публікації (22 серпня) стосується святкування ювілею міста. У 2010 р. краєзнавчі матеріали публікують під рубриками «До ювілею Бережан», «До Дня міста». Як бачимо, хоч тематично публікації мають краєзнавчий характер, проте зміна назв рубрик призводить до порушення принципу уніфікації подання матеріалу в рмежах одного видання.

Як правило, тимчасові («пульсуючі») рубрики тісно пов'язані з ситуацією в країні та регіоні й відображають значущі соціальні та політичні події, як-от: річниця прийняття нової Конституції України, річниця Всеукраїнського референдуму на підтвердження Акта проголошення незалежності України, День Незалежності України, День Соборності України, участь Тернопільщини у всеукраїнських референдумах, візит Святійшого Папи Римського Івана Павла II в Україну, рік митрополита А. Шептицького на Тернопільщині, всеукраїнська проща в Зарваниці. Наприклад, з нагоди 2000-ліття Різдва Христового районна газета «Подільське слово» під рубрикою «Духовність» протягом року публікувала такі матеріали: «2000-ліття від Різдва Христового на Тернопіллі», «Ювілей Різдва на Тернопільщині», «Благословенним у віках будь». З нагоди відзначення 10-річчя незалежності України матеріали історико-краєзнавчого спрямування районні газети Тернопільщини публікували під тимчасовими рубриками, як-от: «Наша історія», «Говори, історіє!», «Рядок з біографії краю», «На наших теренах», «Віхи незалежності» та ін.

Одноразових (епізодичних) рубрик, тобто створюваних для конкретного матеріалу краєзнавчого спрямування, на шпальтах районних газет Тернопільщини віднаходимо дуже мало. Це пояснюється тим, що їх функцію, на відміну від обласних газет, виконує заголовковий комплекс, який актуалізує контент публікації. Подібні матеріали в обласній пресі потребують відповідної рубрики, оскільки на її сторінках може публікуватися історико-краєзнавча інформація про будь-який район області. Для прикладу: назва публікації «750 осінь славного міста» в обласній газеті «Свобода» потребує додаткової предметизації, оскільки

з назви не зрозуміло, про яке саме «славне» місто йтиметься. Тому такі матеріали потребують одноразової рубрики, як-от: «*Славетний Бучач*». Районні ж газети уточнення у вигляді одноразових рубрик не потребують, адже їх публікації, як правило, мають локальний характер: стосуються лише конкретної території, для якої виходить газета, тому заголовок цілком виправдано передає зміст матеріалу. Наприклад, наратив «*Бучач крізь століття*» опублікований бучацькою районною газетою «*Нова доба*» без зазначення рубрики.

Як відомо, одним з видів тематичних рубрик є суперрубрика, яка визначає тему сторінки чи розвороту (займає 1–2 шпальти). У межах краєзнавчої наповненості районної газети її майже не використовують. Жанри публікацій, їхня актуальність визначаються вже в рубриках, які додаються до наративів.

У межах теми статті доречно окреслити також такий рівень організованості рубрикаційного контенту, як тематичні сторінки. Це одна з найстаріших форм подання матеріалів у періодиці, «сторінка, на якій подані матеріали одного тематичного спрямування» [13, с. 51], добірка, яка займає велику площу і присвячена важливій темі або події. Тематичні сторінки за характером і призначенням часто різняться поданням матеріалу; їх основою слугують різні публікації: нариси, рідше — розширені замітки, що пояснюють чи узагальнюють тематику всієї сторінки. Тематичні сторінки, як правило, виконують також рубрикаційну функцію, оскільки своїм спрямуванням «згуртовують» наративи, тобто слугують так званою «мегарубрикою», розрахованою на певну аудиторію, наприклад представників якоїсь професії, читачів певного віку. На шпальтах районних газет Тернопільщини краєзнавчі публікації «розбивають» таку сторінку на смислові частини з підзаголовком для кожної, причому використовуються мальовані шапки, різноманітні ілюстрації (фото, малюнки). Найчастіше трапляється тематична сторінка, яка складається з кількох краєзнавчих матеріалів, присвячених одній темі. Наприклад, серед основних краєзнавчих рубрикаційних тем, що містилися в тематичних підбірках районних газет області протягом 2000–2015 рр., були: річниця створення медіа області, заснування закладів вищої освіти, бібліотек та архівних установ, історичні події в державі та краї (День Незалежності України, річниця створення УПА).

Очевидно, що сучасна краєзнавча парадигма є потужним механізмом продукування так званого календарного або хронологічного дискурсу. «Завдання хронологізації — встановити межі певних періодів,

наскільки це можливо, у фізичному часі» [4, с. 90]. Тобто газета досить відчутно виконує роль календаря і вводить читача одночасно і у світ хронології, і у світ подієвості. У сучасному регіональному медіапросторі дискурс «знаменних і пам'ятних дат» представлений окремими рубриками, у яких краєзнавчі наративи приурочені відомим людям краю або ювілеям історичних подій.

Ці рубрики мають періодичний характер, зумовлений ювілейними роками в історії краю чи відомої особи. Вони зорієнтовані на використання популярності певної особи для отримання особливої уваги до наративу. Наприклад, у районній газеті «Подільське слово» рубрика до 150-річчя від дня народження В. Барвінського у 2000 р. мала назву «Пам'яті В. Барвінського», у 2002 р. — «Видатні українці», у 2007 р. — «Ювілей», у 2010 р. — «Світочі Тернопілля».

В аналізованих джерелах віднаходимо рубрики, приурочені до найрізноманітніших дат: «До 75-річчя Голодомору», «До 70-річчя Ігоря Герети» («Вільне слово»), «До 140-річчя «Просвіти» («Галицький вісник»), «До 360-річчя з часу заснування с. Добромирки», «До 90-річчя від дня народження А. П. Малевича», «15-річчя відновлення Союзу українок на Збарожчині» («Народне слово»), «860-річчя першої писемної згадки про м. Шумськ» («Новини Шумщини»), «565-річчя з часу заснування Ланівців» («Голос Лановеччини»), «До 60-річчя боїв за м. Підволочиськ» («Гомін волі»), «До 20-річчя виведення військ з Афганістану» («Зборівська дзвіниця»), «360-річчя Зборівської битви» («Подільське слово»), «До 65-річчя від дня народження графіка Степана Шевчука» («Голос народу») та ін.

Важливо відзначити, що, моделюючи інформаційну картину дня, друковані районні видання почасти мимовільно творять тематичні і навіть словесні рубрикаційні збіги. Наприклад, рубрику «Рідний край» віднаходимо на сторінках «Нової доби» і «Зборівської дзвіниці»; рубрика «Спадщина» є в «Галицькому віснику» (нاراتиви етнографічного спрямування) і в «Голосі Лановеччини» (нاراتиви історичного спрямування). Також спостерігаємо збіги в назвах краєзнавчих рубрик аналізованих газет, наприклад: «Постаті», «Історія краю», «Краєзнавство», «Родовід», «Наші земляки», «Ювілей», «Витоки», «З глибин історії».

Отже, рубрикаційний контент районних газет Тернопільщини можна розділити на дві категорії: рубрики, назви яких не акцентують увагу на краєзнавчому наповненні і сприймаються однаково більшістю читачів, та рубрики, назви яких спрямовані на локальну аудиторію.

До другої категорії рубрик належать аналізовані наративи краєзнавчого змісту. Це матеріали, які з найменшою ймовірністю будуть цікаві за межами району. Вони повністю зосереджені на місцевій ідентичності, на що вказують їх назва й тематична належність. Наприклад, для наративів про І. Франка і Тернопільщину використовують такі назви рубрик: у борщівській районній газеті — *«Наш Каменяр»*; у бережанській — *«Каменяр та Бережанщина»*; у підгаєцькій — *«Наша історія»*; у підволочиській — *«До 150-річчя від дня народження І. Я. Франка»*; у збаразькій — *«Наш поет»*; у кременецькій — *«Світочі України»*; у шумській — *«Гордість краю»*; у тернопільській — *«Наша гордість і хвала»* та ін. Таким чином, завдяки чіткій тематизації рубрик і їх відповідному наповненню збалансовуються інтереси газети та читачів.

Послідовного маркування в районних газетах Тернопільщини зазначають краєзнавчі наративи історичної, мистецької та етнографічної тематики. Дещо менше означаються рубрикацією — економічної та географічної. Це можна пояснити тим, що часто відбувається «кореляція рубрик», тобто не завжди краєзнавчі наративи географічної тематики марковані в географічну рубрику або ж економічної — в економічну. Часто такі публікації взагалі не окреслюються рубрикою або їх назви мають надто узагальнений або конкретизований характер. Наприклад: *«Раївському дендропарку — 250 років»* («Бережанське віче»), *«Мандруючи рідним містом»*, *«Споглядаючи прекрасне»* («Діалог»), *«Рідна природа»*, *«День Дністра»* («Вісті Придністров'я»), *«Борщів. Сирзаводу — 30 років»* («Галицький вісник»), *«Спектр майбутнього»* («Нова доба»), *«Уроки господарювання»* («Народне слово»). Майже не рубрикуються на сторінках аналізованої преси наративи економічного спрямування: *«На полях вітерець хитає майже стиглі колоски»* (про господарство с. Стегниківці Тернопільського району); *«Штрихи до портрета директора ТОВ «Прогрес», що в Мельниці-Подільській, Івана Данилюка»*; *«За Божими заповідями»* (про історію створення Ілавченської дільничої лікарні) та ін.

Отже, тематичні рубрики в районній пресі Тернопільщини є довготривалими, завжди актуальними і популярними, особливо це стосується тих, які об'єднують краєзнавчі матеріали, ілюстративні і вербальні сегменти яких висвітлюють історію рідного краю. Тобто за допомогою рубрикації газети створюють більш деталізовану й варіативну тематичну палітру номера. Як правило, редакції районних газет обирають нестабільне тематичне планування: рубрики та порядок їх розташування часто змінюють.

Публікації в сучасних медіа неможливо уявити без зображень. Текст та ілюстрація настільки взаємодіють, що сприймаються читачем як щось неподільне. Ці блоки інформації утворюють вербально-візуальну форму, яка постає як єдиний фрагмент і може мати більше сенсу, бути ширшою й цікавішою, ніж окремі частини публікації.

Багато вчених пов'язують єдність візуального і вербального складників у передаванні інформації з таким поняттям, як *полікодовий текст* (креолізований текст). Це — «ілюстрований текст, у якому вербально виражена інформація сполучається із зображенням; вербальні й зображувальні компоненти утворюють візуальне, структурне, змістове й функціональне ціле, яке забезпечує комплексний, прагматичний вплив на адресата» [3, с. 159–160]. Основним елементом полікодового тексту є ілюстрація. У газетному тексті це — фотографії, інфографіка, малюнки, карикатури, колажі, що виступають візуальними символами. На думку А. Шилової, «взаємозв'язок текстового та ілюстративного матеріалу створюють неповторний синтез, який допомагає читачу не тільки зрозуміти матеріал, але й уявити написане, а тому час, який витрачається на сприйняття повідомлення, значно скорочується» [17, с. 271]. Оцінюючи якість фотоілюстративних елементів, слід зазначити, що на перших шпальтах усіх аналізованих видань наявний зображувальний матеріал.

Композиційно-архітектонічне вираження краєзнавчих наративів на сторінках аналізованих районних газет Тернопільщини представлене також фотографічними засобами, які виконують певну естетичну функцію. У досліджуваних газетах майже кожен краєзнавчий наратив супроводжується однією-двома фотографіями. У спеціальних випусках — святкових, ювілейних, тематичних — їх кількість дещо більша. Краєзнавчі наративи в аналізованих виданнях найчастіше супроводжують портретні фотографії відомих (упізнаваних) людей краю (рис. 1), архітектурних пам'яток (рис. 2), графічні рисунки (рис. 3–4), панорамні світлини краєвидів міської чи сільської місцевості тощо. Здебільшого зображення залучено з онлайн-ресурсів, тобто вони не є авторськими матеріалами редакцій.

При ілюструванні тексту автор може ставити перед зображенням абсолютно різні завдання. Залежно від цього деякі дослідники, наприклад М. Балаклицький, виділяють різні типи ілюстрацій в аспекті їх взаємозв'язків з текстом: пряма ілюстрація, асоціативна ілюстрація, вільна ілюстрація [1, с. 22].

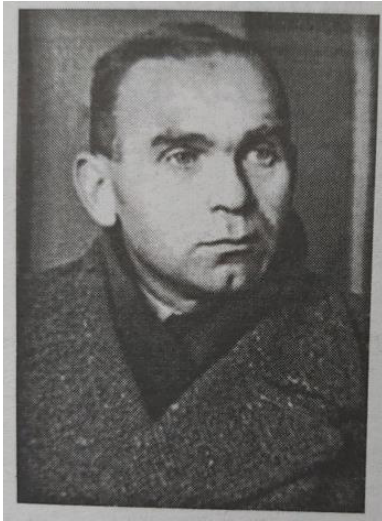

Рис. 1. Ілюстрація до публікації Черніхівський Г. Кременецькими стежками Уласа Самчука. *Діалог*. 2010. 26 лют. С. 2

Рис. 1. Ілюстрація до публікації Сушко М. Наша святиниця. *Воля*. 2015. 10 лип. С. 3.

Рис. 1. Ілюстрація до публікації Олійніченко В. Пам'яті героїв. *Діалог*. 2010. 25 черв. С. 3

Рис. 1. Ілюстрація до публікації Фарина І. Розповідають писанки про долі. *Діалог*. 2010. 2 квіт. С. 8

Пряма ілюстрація має безпосередній зв'язок з текстом публікації, текст і зображення взаємодоповнюють і підсилюють одне одного. Під час сприйняття такого матеріалу в читача відбувається ефект резонансу. Наприклад, це може бути новина про землетрус з фотографіями зруйнованих будівель. Вільна ілюстрація прямого асоціативного зв'язку з текстом не має: зображення урізноманітнює й художньо доповнює текст тільки за необхідності.

Краєзнавчі наративи на сторінках аналізованих газет найчастіше супроводжуються асоціативними ілюстраціями, які відрізняються різноманіттям зв'язків з текстовим матеріалом. Як правило, вони доповнюють текст тематично, продовжують образний ряд, дублюють зміст тексту. Іноді розуміння асоціативної ілюстрації в пресі вимагає від читача обізнаності зі сферами, прямо або побічно пов'язаними з предметом публікації.

При аналізі краєзнавчих наративів на сторінках районних газет Тернопільщини відзначено, що найменш ілюстративно наповненими є матеріали економічного та етнографічного проблемно-тематичних напрямів. Найбільше фотоілюстрацій містять географічні, історичні та мистецькі наративи. Наприклад: «Іван Джиджора (9.02.1880–24.04.1919 рр.)» («Земля Підгаєцька») — супроводжується фотографією історика, уродженця Підгаєччини, який досліджував історію Гетьманщини XVIII ст.; «Кузьмичі у Гданській опері» («Галицький вісник») — світлиною соліста; «Обличчям і душею — до прекрасного» («Народне слово») — старовинною світлиною Збараської музичної школи, про 60-річчя з часу заснування якої йдеться у наративі.

Залучення сучасними медіа світлин до публікацій може підпорядковуватися різним цілям. І хоч у контексті видання фотографія сама собою вже є медіатекстом, однак вона також покликана ілюструвати текст, доповнюючи його інформативно. Те, що відображається на ній у загальних рисах чи в деталях, у поєднанні з текстовим викладом допомагає освіжити композицію газетної шпальти, акцентувати увагу на конкретному матеріалі.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що специфіка краєзнавчих наративів найбільш повно виражається на рубрикаційно-візуальному рівні: у формуванні тимчасових і постійних рубрик, а також тематичних сторінок, що забезпечує організованість у поданні контенту. У районних газетах існує велика кількість краєзнавчих рубрик, які з'являються без певної періодичності, щоразу змінюючи свої

назви. Їм властиве збереження певної тематичної спрямованості та відображення територіального аспекту публікації. Рубрикаційний контент районних видань Тернопільщини дотримується хронологічного дискурсу у висвітленні краєзнавчої парадигми, тому на їх сторінках найбільш часто можна побачити окремі рубрики, у яких краєзнавчі наративи присвячені відомим людям краю або ювілеям історичних подій. З початком 2000-х років районні видання області продукують «пульсуючі» (тимчасові) рубрики, які тісно пов'язані з ситуацією в країні та регіоні і відображають значущі соціальні та політичні події в державі.

Загалом рубрикаційний контент районних газет Тернопільщини можна розділити на дві категорії: рубрики, назви яких не акцентують увагу на краєзнавчому наповненні і сприймаються однаково більшістю читачів, та рубрики, назви яких спрямовані на локальну аудиторію. Майже кожен краєзнавчий наратив супроводжується ілюстраціями, які доповнюють його, створюючи певний образний ряд, викликаючи асоціативну реакцію, активізуючи фонові знання читацької аудиторії про предмет розповіді. Ці блоки інформації утворюють вербально-візуальну форму, яка постає як цілісний фрагмент до тексту.

Подальші наукові дослідження з цієї теми варто пов'язати з вивченням та детальною характеристикою сучасних тенденцій рубрикації та візуалізації в газетах різних архітектонічних типів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Балаклицький М. А. Зображальна журналістика : навч.-метод. посіб. для студентів зі спец. «Журналістика». Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2019. 84 с.
2. Глушко О. К. Художня публіцистика: європейські традиції і сучасність : монографія. Київ : Арістей, 2010. 192 с.
3. Загнітко А. Лінгвістика тексту: теорія і практикум : наук.-навч. посіб. Донецьк : ДонДУ, 2006. 289 с.
4. Іваницький І. А. Історичний синтаксис фольклору. Проблеми походження, хронологізації та декодування народної музики. Вінниця : НОВА КНИГА, 2009. 404 с.
5. Іванов В. Ф. Техніка оформлення газети: курс лекцій : навч. посіб. Київ : Знання, 2000. 222 с.
6. Капелюшний А. О. Редагування в засобах масової інформації : навч. посіб. Львів : ПАІС, 2005. 304 с.

7. Куц А. В., Тишкевич К. І. Архітектоніка заголовків та рубрикація у періодичних виданнях. Мистецтвознавчі записки. 2019. № 36. С. 55–61.
8. Партико З. В. Загальне редагування: Нормативні основи : навч. посіб. Львів : Афіша, 2006. 416 с.
9. Порпуліт О. О. Редакторський практикум. Одеса : ОНУ ім. І. Мечникова, 2009. 236 с.
10. Різун В., Скотникова Т. Методологічні засади українського журналістикознавства як гуманітарної науки. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2013. № 20. С. 15–18.
11. Сізова К. Практикум з редагування. Київ : НВЦ «Наша культура і наука», 2007. 112 с.
12. Тимошик М. Районні газети як організатори сількорівського руху в умовах ствердження в Україні комуно-більшовицької системи. Сіверянський літопис. 2017. № 4. С. 215–222.
13. Харитоненко О. І. Тематична структура і засоби тематичного планування номера сучасних громадсько-політичних газет. Актуальні проблеми теорії соціальних комунікацій : збірник наукових праць «Актуальні проблеми теорії соціальних комунікацій». 2015. № V. С. 46–61.
14. Шевченко В. Е. Архітектоніка сучасного українського газетного видання (системна організація та закономірності розподілу елементів) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.08. Київ, 2002. 19 с.
15. Шевченко В. Режисура та архітектоніка видання : навчально-методичний комплекс для студентів Інституту журналістики. Київ : Ін-т журналістики, 2004. 72 с.
16. Шевченко В. Е. Система рубрикації газети — основа її архітектонічної організації. Наукові записки Інституту журналістики. 2003. Т. 13. С. 44–50.
17. Шилова А. О. Фотоілюстрація як основний графічний засіб подання інформації у друкованих ЗМІ. Молодий вчений. 2017. № 11. С. 269–272.

REFERENCES

1. Balaklytskyi, M., A. (2019). *Zobrazhalna zhurnalistyka* [Image journalism. Educational and methodical manual]. Kharkiv [in Ukrainian].
2. Hlushko, O. K. (2010). *Khudozhnia publitsystyka: yevropeiski tradytsii i suchasnist: monohrafiia* [Literary journalism: European traditions and modernity: monograph]. Aristei [in Ukrainian].

3. Zahnitko, A. (2006). *Linhvistyka tekstu: Teoriiia i praktykum* [Linguistics of the Text: Theory and Practicum] (nauk.-navch. posibnyk). DonDU [in Ukrainian].
4. Ivanytskyi, A. I. (2009). *Istorychnyi syntaksys folkloru. Problemy pokhodzhennia, khronolohizatsii ta dekoduvannia narodnoi muzyky* [Historical Syntax of Folklore. Problems of Origin, Chronology and Decoding of Folk Music]. Nova knyha [in Ukrainian].
5. Ivanov, V. F. (2000). *Tekhnika oformlennia hazety : kurs lektsii : navch. posibnyk dlia stud. fak. zhurnalistyky* [Technique of newspaper design: a course of lectures: textbook. manual for students. of fac. of journalism]. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
6. Kapeliushnyi, A. O. (2009). *Redahuvannia v zasobakh masovoi informatsii: navch. posib.* [Editing in Mass Media] Lviv: PAIS [in Ukrainian].
7. Kushch, A. V., Tyshkevych, K. I. (2019). *Arkhitektonika zaholovkiv ta rubrykatsiia u periodychnykh vydanniakh* [Architectonics of headings and rubricating in the periodic issues]. *Notes on art criticism*, (36), 55–61 [in Ukrainian].
8. Partyko, Z. (2006). *Zahalne redahuvannia: normatyvni osnovy* [General editing: normative bases]. Afisha [in Ukrainian].
9. Porpulit, O. (2009). *Redatorskyi praktykum* [Editorial Workshop]. ONU im. I. Mechnykova [in Ukrainian].
10. Rizun, V., Skotnykova, T. (2013). *Metodolohichni zasady ukrainskoho zhurnalistykoznavstva yak humanitarnoi nauky* [The methodological principles of the Ukrainian journalism science as humanitarian science]. *Bulletin of the Taras Shevchenko National University of Kyiv*, 20, 15–18 [in Ukrainian].
11. Sizova, K. (2007). *Praktykum z redahuvannia* [Workshop on editing]. NVTs «Nasha kultura i nauka» [in Ukrainian].
12. Tymoshyk, M. (2017). *Raionni hazety yak orhanizatory silkorivskoho rukhu v umovakh stverdzhennia v Ukraini komuno-bilshovytskoi systemy* [District newspapers as organizers of the workers' and farmers' correspondents movement in the conditions of establishing the communobolshevik system in Ukraine]. *Siverianskyi litopys — Severyan chronicle*, 4, 215–222.
13. Kharytonenko, O. I. (2015). *Tematychna struktura i zasoby tematychnoho planuvannia nomera suchasnykh hromadsko-politychnykh hazet* [Thematic structure and means of planning the issue of modern socio-political

- newspapers]. Aktualni problemy teorii sotsialnykh komunikatsii : zbirnyk naukovykh prats, 5, 46–61 [in Ukrainian].
14. Shevchenko, V. E. (2002). Arkhitektonika suchasnoho ukrainskoho hazetnoho vydannia (systemna orhanizatsiia ta zakonmirnosti rozpodilu elementiv) [Architecture of modern Ukrainian newspaper publishing (systemic organization and element distribution patterns)], Thesis abstract, Kyiv, 19 [in Ukrainian].
 15. Shevchenko, V. E. (2004). Rezhysura ta arkhitektonika vydannia [Directing and architecture of the publication: teaching method. complex for students of the Institute of Journalism]. Kyiv: Institute of Journalism [in Ukrainian].
 16. Shevchenko, V. E. (2003). Systema rubrykatsii hazety — osnova yii arkhitektonichnoi orhanizatsii [Newspaper heading system — the foundation of its architectonic organization]. Scientific Notes of the Institute of Journalism, 13, 44 — 50 [in Ukrainian].
 17. Shylova, A. O. (2017). Fotoilustratsiia yak osnovnyi hrafichnyi zasib podannia informatsii u drukovanykh ZMI [Photo illustration as the main graphic means for presenting]. Young Scientist, 11, 269–272 [in Ukrainian].